

คำนำ

ที่ข้าพเจ้าได้ให้ความสนใจและศึกษาลึกลงไปถึงศิลปะแบบอย่าง โดยเฉพาะวิวัฒนาการของจิตรกรรมในประเทศไทยนั้น ก็ด้วยมูลเหตุมาแต่ครั้งศึกษาอยู่กับท่านศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ท่านได้วางพื้นฐานและแนะนำหลักเกณฑ์ทางด้านศิลปะต่าง ๆ ให้แก่ข้าพเจ้า ก่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกในการสร้างงานศิลปกรรม ตลอดจนการค้นคว้าทางด้านศิลปะไทย เป็นลำดับมา ถึงแม้ว่าอย่างท่านจะไม่เห็นด้วยในชั้นแรก แต่ต่อมาท่านก็ยอมรับและให้การสนับสนุนข้าพเจ้าด้วยประการต่าง ๆ

ความรู้สึกที่อยากจะค้นคว้าลงไปถึงความ เป็นมาแต่เริ่มต้น ของศิลปกรรมไทยในเรื่องต่าง ๆ นั้น เริ่มขึ้นหลังจากที่กลับจากประเทศอินเดีย ด้วยต้องการจะค้นคว้าศิลปะไทยอย่างจริงจัง เพื่อที่จะหาแนวทางสำหรับสร้างสรรค์งานศิลปกรรมขึ้นใหม่ แต่เมื่อไปสำรวจค้นคว้า ก็เริ่มพบความสูญเสีย ความสูญสลาย ของศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมซึ่งเสื่อมโทรมจนสลายไปในที่สุด เนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ ทั้งทางธรรมชาติที่สลายตามเวลา และด้วยน้ำมือของมนุษย์ ด้วยความเสียหายจิตรกรรมฝาผนังที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์จะสิ้นไป โดยอนุมัติของกรมศิลปากร จึงได้เดินทางไปคัดลอกภาพ ณ ที่ต่าง ๆ อาทิ อมฤตยา เพชรบุรี สุโขทัย น่าน ทั้งยังได้คัดลอกจิตรกรรมจากสมุดข่อยชั้นนอกที่เหลืออยู่คือ ไครภูมิสมัยอมฤตยา ทำให้ได้เห็นคุณค่าของเดิมอย่างใกล้ชิดที่สุด และทำด้วยความเคารพนับถืออย่างสูงสุดแก่ต้นฉบับ ซึ่งก็เหมือนหนึ่งดังครูโบราณ ในการคัดลอก ข้าพเจ้านั้นก็มีความเห็นต่าง ๆ ประกอบเอาไว้ ทั้งยังได้เสนอแนะต่อกรมศิลปากรให้หาทางอนุรักษ์หรือป้องกันการทำลายในชั้นต้น แต่ก็ไม่ค่อยได้ผล ความสูญสลายจึงได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มาบัดนี้จะไปสงวนรักษาอีกแทบจะไม่มีประโยชน์อะไร เพราะทั้งพินาศเสียเกือบหมดสิ้นแล้ว

ในเวลาที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบสอนวิชาทางด้านจิตรกรรมไทยในแง่มุมต่าง ๆ เคยได้รับทุนจากคณะจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ให้ไปสำรวจค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งก็เห็นว่าประโยชน์ที่ได้ไปพบทวนงานค้นคว้าเดิมให้ละเอียดลงไปอีก และก็ทำรายงานสั้น ๆ ถึงสถานที่ที่ข้าพเจ้าไปสำรวจค้นคว้าเสนอ รายงานนั้น ๆ คงจะไม่ได้นำไปพิจารณาหรือดำเนินการต่อไปแต่ประการใด

เมื่อสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนทุนให้ข้าพเจ้าไปศึกษา และสำรวจอีกวาระหนึ่ง ในบั้นปลายแห่งชีวิต ข้าพเจ้ามีความรู้สึกยินดีที่จะได้มีโอกาสไปทบทวน ถึงสถานที่ที่ข้าพเจ้าเคยไปพิจารณาพิจารณาศึกษา บางแห่งได้ไปอยู่เป็นเวลานานวัน เท่ากับได้ไป พ้นความรู้สึกเดิมซ้ำอีก ทำให้ยิ่งเห็นคุณค่ามหาศาลของศิลปกรรมของไทย แต่เสียใจอย่างหนึ่ง ที่การเดินทางไปในครั้งหลังนี้ ข้าพเจ้าประสบกับความผิดหวังมากกว่าความสมหวัง ทั้งในเรื่อง การอนุรักษ์ศิลปกรรมนั้น ๆ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำลายล้าง มรดกทางวัฒนธรรม

ผลงานที่เสนอนี้ ข้าพเจ้าไม่ถือว่าเป็นงานวิชาการหรือเป็นงานวิจัย อยากรจะเสนอ ในฐานะ เป็นทัศนะหนึ่งของข้าพเจ้าเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์แน่นอนในการตัดสิน หรือวินิจฉัยคุณค่า ขอให้ท่านได้ใช้ดุลยพินิจโดยส่วนตัวจะเหมาะสมกว่า เพราะทัศนะในเรื่อง ศิลปะนั้นสามารถมองได้ในมิติต่าง ๆ กัน ถ้าเห็นว่ามิใช่ประโยชน์จะนำไปพิจารณาใช้ก็ขอให้ใคร่ครองดู ถ้าไม่เห็นด้วยหรือเห็นว่าไม่มีคุณค่า ก็เป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ทุกคนพึงปฏิเสธ

ประการสำคัญ ทัศนะของข้าพเจ้าที่เสนอนี้ ยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ประสงค์ เพราะข้าพเจ้าอายุมากแล้ว อีกทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ไม่อำนวย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า อนุชนรุ่นหลังคงจะได้สืบทอดคุณค่าในงานทางด้านวิวัฒนาการแบบอย่างของศิลปกรรมไทย ให้เห็น ชัดเจน ถูกต้อง และมีวิจารณ์ญาณมากยิ่งขึ้น

ในการเรียบเรียง ตลอดจนการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลเดิมของข้าพเจ้า อีกทั้ง การออกภาคสนามเพื่อศึกษาวิเคราะห์ ภาพถ่ายจิตรกรรมและโบราณสถานต่าง ๆ ข้าพเจ้าได้อาศัย นายอนันต์ วิริยะพินิจ จากสถาบันไทยคดีศึกษาเป็นผู้ช่วยข้าพเจ้า ช่วยในการจัดทำงานชิ้นนี้มาแต่คน แท้ที่จริงแล้ว นายอนันต์เป็นผู้ที่มานำลูกข้าพเจ้าให้ค้นในเรื่องนี้ ซึ่งข้าพเจ้าเองเข้าใจว่าคงจะไม่มี ผู้ใดสนใจอีกแล้ว โดยชี้ให้เห็นว่างานค้นคว้าของข้าพเจ้าอาจจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจทาง ด้านศิลปะรุ่นหลัง ถึงแม้ว่านายอนันต์จะไม่มีพื้นฐานทางด้านศิลปะมาก่อน แต่จากการร่วมงานใน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 นายอนันต์เป็นผู้ช่วยและให้ข้อเสนอแนะที่ดี อย่างที่ข้าพเจ้า คิดไม่ถึงในหลายเรื่องด้วยกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผลงานดังกล่าวนี้ นายอนันต์ วิริยะพินิจ ได้มีส่วนร่วมอย่างมากเช่นกัน

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณคณะกรรมการ ประติมากรรม และภาาพิณฑ
มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ที่ได้มีส่วนเกื้อหนุนให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเสนอทัศนะในบางด้านมาเป็นระยะจนถึง
ปัจจุบัน

เพื่อ หริพิทักษ์

ธันวาคม พ.ศ. 2530

สำนักหอสมุด